

Bog anmeldelse | Mette Kathrine Grosbøll

Vidtfavnende (og vildtvoksende) antologi om nye salmer

Nielsen, Kirsten (red.) (2023) *Hvor jord og himmel mødes – Om teologien i nye salmer.*
Hjortshøj: Syng Nyt.

Der findes dem, der mener, at bare det er gammelt, er det godt. Der er tyngde og teologi i det gamle, og det er på en eller anden måde rigtigere. Når folk kommer i kirke, vil de synge det, de kender, ellers bliver de bare endnu mere fremmedgjorte og hjemløse. Der er dem, der synes, at alt nyt er godt. Det har en friskhed, en umiddelbarhed og en kontakt med nutiden, som det gamle slet ikke har. Hvis folkekirken vil sikre sig fortsat medlemsopbakning og gudstjenestedeltagelse, må den tale det sprog, som folk nu til dags taler, også i salmerne, ellers bliver de fremmedgjorte over for gudstjenesten og hjemløse i kirken.

Folkekirken, både præster, ansatte og læge, rummer begge slags, og de som er for militante i den ene og den anden retning bliver altid meget kedelige at høre på meget hurtigt og kvæler muligheden for den debat – for ikke at sige dialog om salmevalg og gudstjeneste, som de to nyeste salmebogstillæg, *100 salmer* og *Kirkesangbogen* samt *salmer.dk* (<https://www.salmer.dk/>), jo ellers kunne lægge op til.

Således er det glædeligt at kunne byde denne udgivelse om teologien i de nye salmer velkommen. Bogen er, fortælles det indledningsvist, blevet til på baggrund af den kritik, der gentagne gange og fra forskellige sider har været rejst mod de nye salmer: at de var teologisk tyndbenede, poppede måske ligefrem, og for ringe poesi til at man kunne forvente en holdbarhed udover et par årtier. Hvad udgivelsen ellers samlet set vil, er mindre tydeligt. Som man kommer igennem bogen, virker den i stadig højere grad som et projekt, der er knopskudt i en have, som for at undgå grundig redaktion så serveres som vild-med-vilje. Jeg kunne godt have ønsket mig en større systematik i temaer og en mere samlet grundig introduktion til nogle af de mest markante nye salmedigtere.

Det er en stor udgivelse på 512 sider, med 45 artikler, hvor tidligere provst og adj. professor emeritus, Peter Balslev-Clausen, den eneste egentlige salmeforsker, står for to, og professor emeritus i Gammel Testamente på Aarhus Universitet, Kirsten Nielsen og sognepræst Morten Skovsted tegner sig for 4 hver, mens 36 andre står for resten. Hvordan og hvorfor de forskellige bidragsydere er udvalgt, fremgår ikke. De er både teologiske forskere i arbejde og pensionerede, en håndfuld biskopper både i embede og pensionerede, et par provster, en del præster og andre teologer tilknyttet det brede kirkelige landskab, uddannelsesinstitutioner, to organister, en litterat samt et par tidligere kirkeministre. Det er selvfølgelig et imponerende opbud af begavede mennesker, og de fleste skriver også gode og gennemtænkte artikler om deres respektive emner, men det er som om ikke alle artikler er lige nødvendige, og flere af dem kommer også til at overlape i behandlingen af enkelte salmer eller salmedigtere. Der er artikler af mere anekdotisk art, hvilket kan være relevant i en artikel om at få åbnet sit perspektiv, hvis man hørte til i kategorien af nye-salmer-skeptikere, men andre kunne nemt være undværet. Generelt kunne bogen godt være mere stramt redigeret, så både for mange gentagelser og for mange unødvendigheder kunne være undgået. Og så ville det nok have været mere passende, om Morten Skovsted, til trods for sin deklarering af sit ægteskab med en af de mest omtalte (og roste) salmedigtere i bogen, Iben Krogsdal, havde overladt behandling af hendes salmer til de utallige andre bidragsydere.

I Sions kirke, hvor jeg er præst, har vi hver tirsdag morgensang, hvor vi synger tre salmer. Vi indkøbte *100 Salmer og Kirkesangbogen*, som de udkom, og bruger gerne disse tirsdage til at prøve nogle af de nye salmer af. Hvis vi under den efterfølgende kaffe vurderer, at salmerne fungerer, kommer de ofte med i højmassen om søndagen. Hvis de ikke gør, bruger vi en del tid på at tale om, hvorvidt det er teksten eller melodien, der er problemet. Det sidste kan vores organist råde bod på. Hvor jeg måske havde forventet en vis konservatisme, møder jeg primært åbenhed og nysgerrighed og ofte også begejstring, og det bliver fortsat tydeligere, at en ny salme bedømmes på både om der er noget i den af teologisk art, som kommer frem på en ny måde rent sprogligt og derved siger morgensangerne noget, og på om den reelt er ny eller blot gentager noget gammelt, som i virkeligheden er bedre skrevet allerede af en af de gamle. Det sidste møder ingen nåde i min salmeentusiastiske menighed. At der er brug for nye salmer, er de færreste forfattere til denne bogs artikler uenige i, og begrundelserne er mange og gode. At det er det, moderne mennesker vil have, er imidlertid ikke, uagtet at påstanden optræder. Det er til gengæld opmærksomheden på, at f.eks. nye skabelsesteologiske salmer er nødvendige, fordi vores forhold til skaberværket er ændret

fra noget forunderligt, vi er skænket, til noget, vi kan ødelægge og derfor skal passe på, eller på at der faktisk er ret få årstidssalmer i salmebogen og behov for flere, også nogle der tager højde for at langt de fleste i dag bor i byer og derfor også har brug for mere erfaringsnære billeder på det levede liv – hvad de gamle salmedigtere jo også havde dengang de skrev deres.

Flere artikler kredser naturligt nok om det sproglige. De gamle salmers frimodige brug af store ord kunne måske virke indforstået i dag, mens de nye omvendt bliver indforståede i deres diskretion og uvilje mod at bruge store ord. Skyldes de nyes manglede åbenlyse forkyndelse af Jesus Kristi opstandelse fra de døde, eskatologi eller lignende en uvilje mod at risikere at tale ned til folk, fordi de godt ved det eller på den måde får mulighed for at være medtænkere på billederne, eller handler det i højere grad om blufærdighed og/eller en frygt for at komme til at skræmme de måske-troende væk med for bombastiske udsagn? Det er en tanke værd.

Det er en meget stor bog, der er kommet her om de nye salmer, og selv om det er en lidt ujævn udgivelse, er det i høj grad også en, der giver stof til eftertanke, ikke mindst i forbindelse med planlægning af gudstjeneste og salmevalg og vejledning af mennesker, der skal have foretaget en kirkelig handling. Der er mange grundige analyser af både tekster og enkelte salmedigteres arbejder. Der er også en del ”synsninger”, der drives af en dagsorden, f.eks. om behovet for at revidere salmebogen med nogenlunde samme hyppighed som højskolesangbogen, holdninger som kan være legitime nok, men som måske skulle være et debatindlæg i Kristeligt Dagblad mere end en artikel i en bog om teologien i de nye salmer. Ikke mindst fordi det efter at have læst hele bogen fra ende til anden, og til trods for at mange af de samme salmer og salmedigtere behandles flere gange, fremgår, at der er en rasende masse nye salmer, som jeg, til trods for at vi jo altså synger meget nyt i vores kirke og også forsøger at synge dem ind, ikke kender endnu og har brug for tid til at opdage og afprøve. Og så fordi det altså tager lidt tid at finde ud af, om en salme har tyngde nok til at blive sunget i mange år, eller om man bliver færdig med den efter lidt tid. Salmesang er kristen praksis, lovsang, bibelfortælling, trøst og spejling, og derfor er det også væsentligt, som det fremhæves igen og igen bogen igennem, at de findes på et sprog som er til at forstå og genkende sit liv og sine erfaringer i. Men salmesang er også fællesskabets svar på evangeliets tiltale, og jeg kan bedre leve med, at gode salmer forbliver relativt ukendte end at vi bliver så differentierede i salmekendskabet, at vi får færre salmer tilfælles. Hvis man taler med kolleger, der har prøvet at have demenssalmesang på plejehjem, bliver det i hvert

fald ret tydeligt, hvor essentielt det er, at vi har salmer til fælles – uanset om man så er ved at få knopper af ”Du som har tændt millioner af stjerner” eller netop ikke.

Læsningen af denne bog fik mine øjne op for temaer og for salmedigtere, jeg tidligere ikke har lagt mærke til. Jeg har aldrig været den største fan af Hans Anker Jørgensens salmer, om end jeg finder ham uendelig sympatisk, og jeg bruger vist kun én af dem, når sandheden skal frem, men at få godtgjort hvor paulinsk tænkende han faktisk er, og en af de få salmedigtere af nye dåbssalmer, som ifølge en af artiklerne faktisk har en dåbsteologi frem for et (måske for) ensidigt fokus på forældrenes følelser eller tiltale til barnet om dåbens betydning, synes jeg var så tankevækkende, at han kommer med om tirsdagen. Den har også fået mig til at prøve nogle af de nye begravelses- og vielsessalmer af. Det er min erfaring, at dåbsfamilier i høj grad er friske på at prøve nye salmer af, hvis de kan se sig selv i salmerne, så mon ikke også begravelsesfølger og brudepar kunne have det ligesådan? Og så har denne bog understreget for mig, hvor vigtig vekselvirkningen mellem de nye og de gamle salmer er. En gudstjeneste med kun gamle salmer nærmer sig dovenskab, når nu der er så mange gode nye, der kunne byde ind med et andet perspektiv. En gudstjeneste med kun nye vil mangle for mange af netop de store ord, som de nye kvier sig ved at bruge. Noget af det særlige ved en gudstjeneste, som jeg aldrig bliver træt af at tænke på er, hvordan vi sidder der, i hver vores livssituation og alder, lytter til tekster, som folk har lyttet til, er blevet trøstet af og hentet håb i, og synger salmer fra så helt utroligt mange forskellige tidsaldre, hvor menneskelivet fremstår i al dets foranderlighed og samtidig så meget genkendelighed. Hvis ikke vi tager de gamle med, går det perspektiv tabt, og hvis ikke nye kommer til, berøver vi os selv, men også fremtidens salmesangere vores. Og deres skal jo bygge ovenpå.

Hvor himmel og jord mødes er en kærkommen mulighed for at få lidt bedre kendskab til og flere perspektiver på de nye salmer end egne mere eller mindre fagligt funderede synsninger, og kan anbefales enhver, der holder af at beskæftige sig med salmesang.